

Länsstyrelsen
Blekinge

Inventering av sjögull och vattenpest i **Mörrumsån 2021**

Rapport: 2022:2

Rapportnamn: Inventering av sjögull och vattenpest i Mörrumsån 2021

Utgåva: Endast publicerad på hemsida

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Dnr: 511-2242-2021

ISSN: 1651-8527

Författare: Tove Lawenius, Ann Bertilsson & Tina Kyrkander, Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö AB

Inventerare: Ann Bertilsson och Tove Lawenius

Foto/Omslag: Eftersök av sjögull och vattenpest i Mörrumsån 2021.

Kontaktperson: Andreas Skarmyr, andreas.skarmyr@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsens rapporter: www.lansstyrelsen.se/blekinge/tjanster/publikationer

Förord

Främmande arter som har förmåga att sprida sig av egen kraft och hotar den biologiska mångfalden i vår natur kallas för "invasiva främmande arter". Sjögull, vattenpest och smal vattenpest är alla exempel på arter som kan utgöra ett hot mot den biologiska mångfalden i vatten där de breder ut sig. Länsstyrelsen i Blekinge arbetar aktivt, tillsammans med andra myndigheter samt olika aktörer i länet med åtgärder för att upptäcka och aktivt hindra spridningen av sådana arter.

Föreliggande rapport, som tagits fram av Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö AB på uppdrag av Länsstyrelsen Blekinge, är en del av detta arbete och förhoppningen är att inventering ska utgöra ett underlag för kommande bekämpningsinsatser mot arterna. Arbetet med att bekämpa sjögull, vattenpest och smal vattenpest är en del av arbetet med att uppnå flera olika miljömål, bland annat Levande sjöar och Vattendrag samt Ett rikt växt och djurliv.

Författaren ansvarar för innehållet i rapporten.

Andreas Skarmyr, Limnolog Länsstyrelsen Blekinge

Innehållsförteckning

INLEDNING.....	5
BAKGRUND.....	5
METOD.....	6
RESULTAT.....	7
ÅTGÄRDSFÖRSLAG.....	8
REFERENSER	9
BILAGA 1	10

Inledning

Den främmande arten sjögull (*Nymphoides peltata*) är en vattenväxt som finns utbredd i Mörrumsåns vattensystem och bestånd av sjögull har konstaterats vid länsgränsen mellan Kronoberg och Blekinge. Vattenpest (*Elodea sp.*) finns också noterad i vattendraget. Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö AB har fått i uppdrag av Länsstyrelsen i Blekinge län att genomföra en inventering av sjögull och vattenpest sp i Mörrumsån nedströms kända sjögullsbestånd. Syftet med inventeringen är att möjliggöra en tidig upptäckt av eventuellt nya bestånd av arterna.

Bakgrund

Sjögull och vattenpest är främmande arter som introducerats i Sverige av människan och arterna hör därmed inte naturligt till den svenska floran (figur 1). Varken sjögull eller vattenpest (*Elodea canadensis*) är idag med på EU: förteckning över invasiva främmande arter. Däremot är smal vattenpest (*Elodea nuttallii*) listad eftersom artens effektiva etablering skapar problem som påverkar både natur och människa (Europiska unionen, 2014). Sjögull är inte med på denna lista då den förekommer naturligt i delar av Europa och på vissa av dessa utbredningsområden klassas den som hotad (SLU Artdatabanken, 2021). Sjögull och vattenpest sp förökar sig framför allt vegetativt i Sverige, arterna kan därför kolonisera nya områden en bit ifrån sitt ursprungsbestånd genom att vegetativa fragment transporteras med strömmen. Sjögull kan emellertid pollineras, men detta sker troligtvis mycket sällan i Sverige då de individer som påträffas inom ett vattensystem ofta är genetiskt mycket lika varandra (Larsson, 2007).

Sjögull är redan idag etablerad i Mörrumsån, i Kronobergs län. Vid en inventering 2018 noterades bestånd mycket nära länsgränsen mot Blekinge län varpå bekämpning av bestånden genomfördes (Smålander och Olsson, 2020). Inventering utfördes även i Blekinge län 2018 för att identifiera eventuellt nyetablerade sjögullsbestånd nedströms

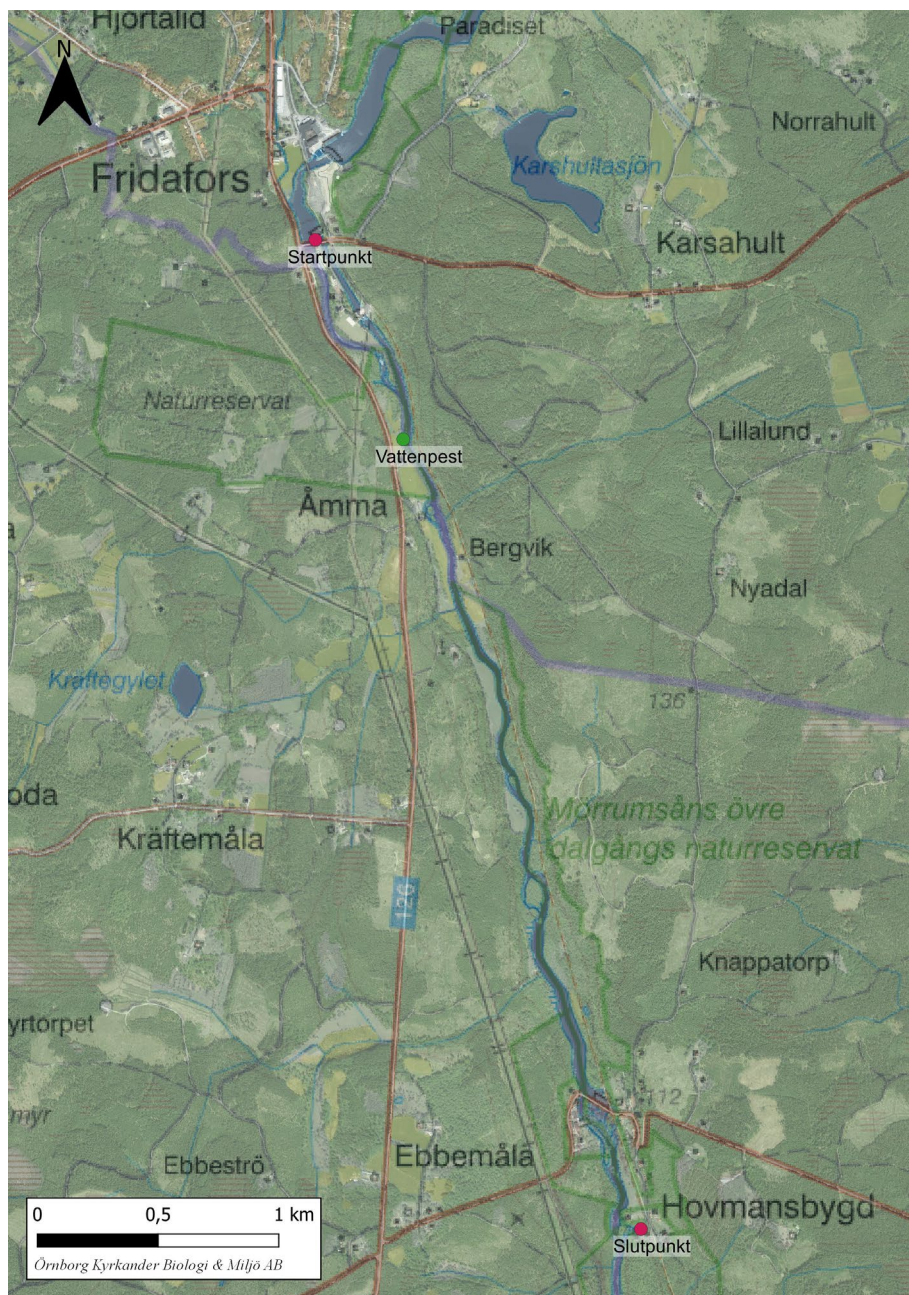

Figur 1. Sjögull (*Nymphoides peltata*), foto från Orust kommun (t.v.) och vattenpest (*Elodea canadensis*), foto från Lerums kommun (t.h).

de redan etablerade bestånden. Vid inventeringen 2018 gjordes dock inga fynd av arten. Inga fynd av sjögull finns heller inrapporterade till Artportalen inom det för inventeringen, aktuella området. Vattenpest sp finns däremot i ett bestånd strax norr om Åmma (SLU Artdatabanken, 2021) och ytterligare ett antal lokaler finns inrapporterade till Artportalen inom det aktuella inventeringsområdet.

Metod

Den inventerade sträckan avgränsades från länsgränsen mellan Kronoberg och Blekinge vid Fridafors fram till Hovmansbygd i Olofströms kommun. Sträckan var cirka 3,6

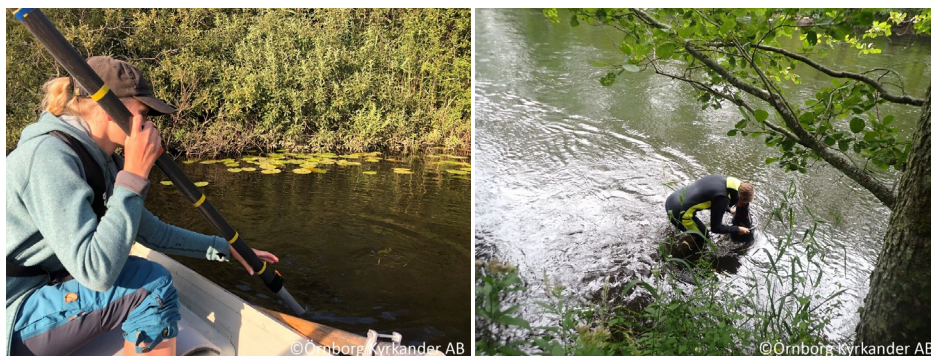

Figur 2. En sträcka om cirka 3,6 kilometer inventerades i Mörrumsån mellan Fridafors och Hovmansbygd. På sträckan finns en känd lokal av vattenpest norr om Åmma.

kilometer lång och hela vattenytan samt åns strandkanter omfattades av inventeringen (figur 2).

Innan fältarbete påbörjades utfördes kartanalyser i QGIS för att identifiera områden med flytbladsväxter som eventuellt kunde vara sjögull, vilket kontrollerades i fält. Vid fältinventeringen användes kikare för att artbestämma flytbladsbestånden på avstånd. Övriga bestånd kontrollerades närmare från båt alternativt från strandkant.

Vattenpest sp eftersöktes med vattenkikare, kratta, Lutherräfsa samt genom fridyk (figur 3), från båt alternativt från strandkant. Vattenpest sp har tidigare noterats vid flertalet platser längs den aktuella sträckan. Alla de platser som var rapporterade till Artportalen besöktes i fält. Inventering genomfördes även i nya lokaler längs med sträckan. Även en av länsstyrelsen känd lokal av vattenpest sp (figur 2) besöktes för artbestämning samt uppskattning av storlek på beståndet. Här användes fridykning som metod. Vid inventeringen och inmätning av bestånd vidtogs försiktighetsåtgärder för att inte sprida

Figur 3. Eftersök av vattenpest gjordes med hjälp bl.a. kratta (t.v.) samt vattenkikare (t.h.).

arterna. Insamling gjordes av funna arter för artbestämning.

Resultat

Vid inventeringen gjordes inga fynd av sjögull eller vattenpest (*E. canadensis*) längs den aktuella inventeringssträckan. Fynd gjordes däremot av smal vattenpest (*E. nuttallii*) i det av länsstyrelsens sedan tidigare kända bestånd av vattenpest sp (fig.4 och 5) I bilaga 1 finns ån uppdelad i delsträckor med närmare beskrivning av metod samt exempelvis bottensubstrat, vattendjup, strömförhållanden för kännedom vid framtida övervakning.

Beståndet med smal vattenpest bestod av cirka tre stora plantor med många långa förgreningar samt några mindre plantor. Plantorna sitter mycket glest inom ett cirka 50 kvadratmeter stort område. Inmätningen av området gjordes visuellt på karta då lokalen inte inventerades med båt och dykaren som simmande över från östra stranden inte hade möjlighet att ta koordinater. Vid inventeringstillfället fanns mycket nyfikna ungtjurar på västra stranden vilket gjorde den otillgänglig. Miljön vid lokalen var mycket annorlunda jämfört med resterade miljöer längs aktuell sträcka av Mörrumsån. Beståndet växte in i en liten vik där vattnet var lugnflytande, skyddat av vegetation och där sand dominerade bottensubstratet. Spridningsrisken anses, trots den skyddade

platsen vara stor, eftersom vattnet i övrigt är strömt och växtdelar lätt kan förflyttas långt nedströms ån. Därmed bör beståndet åtgärdas så fort som möjligt medan

Figur 4. Smal vattenpest (*Elodea nuttallii*) i Mörrumsån 2021.

utbredningen är fortsatt låg.

Åtgärdsförslag

Beståndet av smal vattenpest bör plockas bort för hand av en eller två dykare. Allt material skall samlas upp och destrueras, exempelvis torkas. Vattenpest sp torkar nämligen snabbt och efter några timmar är den inte längre livskraftig. Detta kan kontrolleras genom att plantorna blir mycket spröda och går sönder om man kramar dem i handen.

Estimerad tidsåtgång på plats är cirka 10 timmar för en dykare som plockar bort plantor samt säkerställa av att ingen planta blir kvarlämnad. Vid utförandet är det viktigt att vidta försiktighetsåtgärder så att ingen spridning sker. Exempelvis får inga växtdelar lossna vid plockningen så att dessa förs vidare med strömmen nedströms. Det är därför av största vikt att arbetet sker lugnt och metodiskt. Destruering bör ske på plats, för att undvika spridning. Materialet kan täckas av exempelvis en presenning under torkning för att säkerställ att inga delar av växten kan rinna ner i vattnet. Vid eventuell nödvändig transporterung bör upplockat material förvaras i förslutna kärl. Utrustning som använts skall torkas efter genomförd åtgärd innan den används igen.

Lokalen är tillgänglig till fots från parkeringsplatsen till Åmma naturreservat (figur 5). Vid inventeringen 25 augusti 2021 betades däremot strandkanten samt omgivande mark av två ungtjurar vilka bör flyttas eller hindras från att vara på plats i samband med åtgärden. Det är därför viktigt att ta kontakt med markägare i god tid innan åtgärd.

Återbesök bör genomföras växtsäsongen efter genomförd åtgärd för att följa upp

Figur 5. Översikt av närområde till lokal för smal vattenpest i Mörrumsån.

resultatet av bekämpningsåtgärden.

Fortsatt övervakning

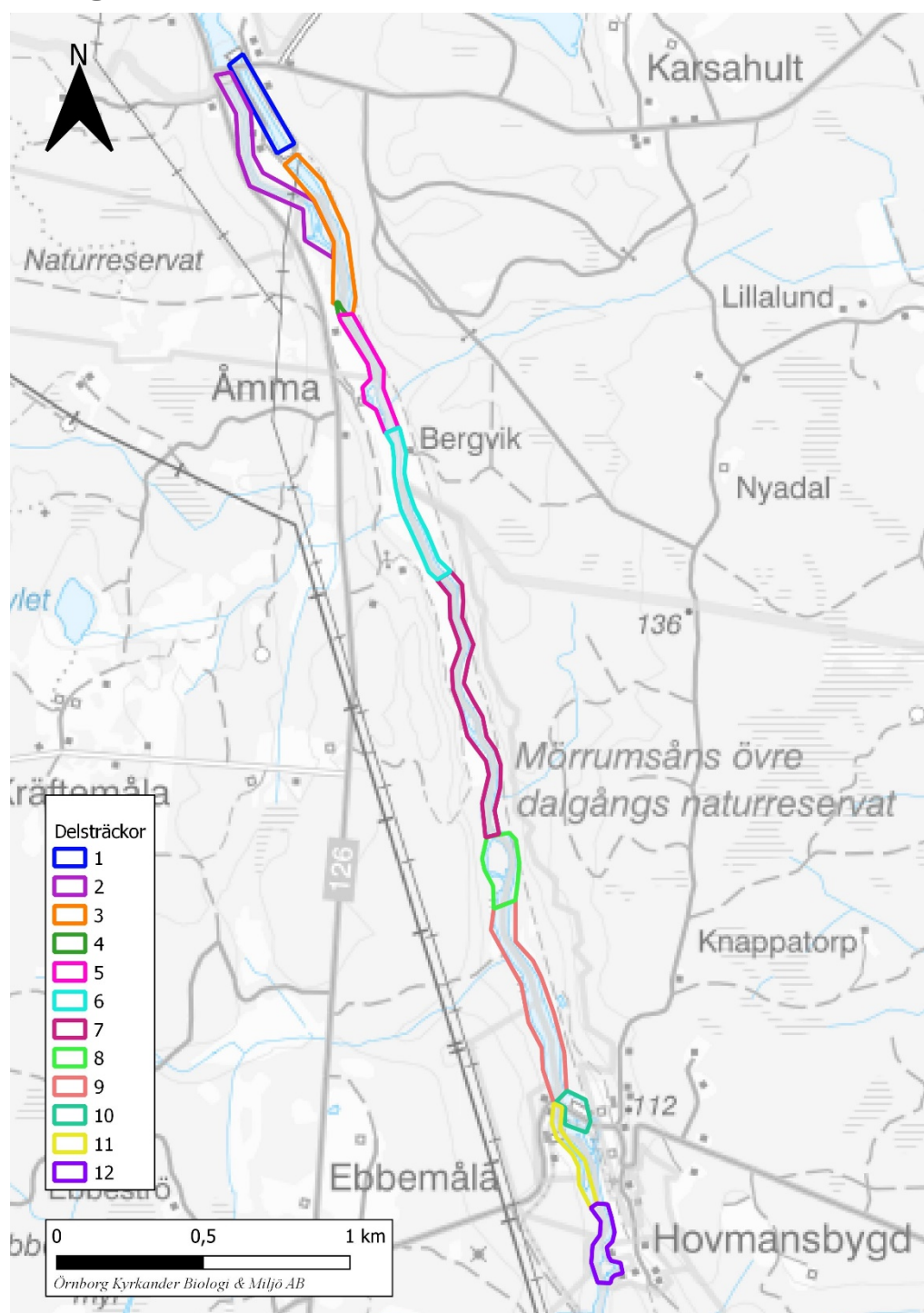
Mörrumsån kan räknas som ett högriskområde vad det gäller etablering av nya sjögullsbestånd, då arten finns uppströms i vattendraget. En tidig upptäckt av nytt bestånd underlättar bekämpningsåtgärderna. Övervakning bör därför fortsatt ske med jämna mellanrum, förslagsvis en gång om året i augusti. Inventeringen kan med fördel genomföras från strandkant med kikare. Fokus bör lika på skyddade områden och lugnare partier av ån, där sjögull kan få möjlighet att etablera sig.

Ungefär vart tredje år bör även en större inventering genomföras för att eftersöka även andra invasiva främmande arter som trivs i biotopen. Även denna inventering bör ske i augusti då de flesta arter har kunnat växa till sig och är lätta att identifiera.

Referenser

- Europiska unionen, 2014. Europaparlamentets och rådets förordning om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.
- Larsson, D., 2007. Reproduction strategies in introduced *Nymphoides peltata* populations revealed by genetic markers. *Aquat. Bot.* 86, 402–406.
<https://doi.org/10.1016/j.aquabot.2006.11.009>
- SLU Artdatabanken, 2021. SLU artportalen. URL <https://www.artportalen.se/>
- Smålander, A., Olsson, P., 2020. Bekämpning av sjögull (*Nymphoides peltata*) inom Mörrumsåns avrinningsområde i Kronobergs län.

Bilaga 1

Mörrumsån 2021

Delområde	Metod	Bottensubstrat	Vattendjup	Övrigt
1	Båt: Räfsa, kikare	Lera	Mer än vadbart	Stensatta kanter
2	Land: Kikare	Sten, grovdetritus	Höjs betydligt mycket vid påsläpp av vatten	Stor näckmossa, små gäddnateplantor
3	Land: vattenkikare, kikare	Stenbotten	0,8–1 meter	Strömt, växte gul näckros, hårslinga, stor näckmossa, säv
4	Fridykning	Sand vi vattenpest	Max. 1,4 meter och upp till 1 meter i vik	Allmän förekomst av vattenpest
5	Land: Vattenkikare, kikare och några räfstag p.g.a. djup	Fr.a sten men också lera	Runt 1,4 men mer än vadbart på vissa platser	Strömt i både huvudfåra och delfåra, fanns hårslinga, rostnate, näckmossa samt stormusslor
6	Båt: vattenkikare och kratta	Fr.a stenbotten	1–2 meter	Mycket strömmande sträckor, vissa mer lugnt strömmande
7	Båt: Kratta och räfsa	Mjukbotten blandat med stenbotten	1–2 meter	Lite vatten i delfåra
8	Båt/Land: vattenkikare, kikare	Stenbotten	Del fåra hade torkat ut på flera platser	Huvudfåra mycket strömmande
9	Båt: Räfsa och kratta	Mjukbotten	1–2 meter	Kratttdragen har gjorts närmare strand och räfsning längre ut i å
10	Båt/Land: Kikare	Mjukbotten	Ej uppmätt	Södra delen är mycket strömmande och mycket svårtillgänglig
11	Land: Vattenkikare, kikare	Mjukbotten/sten	0,5–1 meter i strandkant	Mycket vegetation i strand
12	Land: kikare samt räfsa	Troligtvis mycket mjukbotten	Mer än vadbart	Boende vittnade om igenväxning av lugnflytande fåra, dock ej av sjögull

Länsstyrelsen Blekinge

SE- 371 86 Karlskrona

Telefon: 010-224 00 00

E-post: blekinge@lansstyrelsen.se

www.lansstyrelsen.se/blekinge

Rapporter Länsstyrelsen Blekinge län ISSN 1651-8527